

ГРАД
ПИРОТ

OBRAZOVNI KAPITAL ŠANSA ZA RAZVOJ POGRAČNIH REGIONA

Doktorand Nemanja Anđelković¹

Doktorand Marko Stanojević²

Apstrakt: Najvažniji potencijal, u modernim vremenima, koji osnov svakog progressa, napretka i uspeha u svim segmentima društvenog, ekonomskog, političkog i kulturnog života jeste znanje kao temeljna odrednica ljudskog kapitala. Ono što je davno anticipirao Adam Smit govoreći da „bogatstvo naroda“ leži na četiri stuba (mašine, zgrade, zemlja i ljudski kapital), moderno i posmoderno doba ljudski kapital će staviti na prvo mesto. Delores je društvo u kome treba da zakoračimo nazivao „društvo koje uči“, „učeće društvo“. Dakle, društvo koje uči je društvo za generacije koje će doći. Sveobuhvatna, društveno odgovorna obrazovna politika mora da napravi snažniju vezu između obrazovanja i ekonomije posebno u pograničnim opštinama. Shvatajući gde se brani Srbija (ne u Beogradu, već u pograničnim regionima) Knjaz Miloš je učiteljske škole otvarao u pograničnim regionima: Pirotu, Vranju Negotinu... Posebno danas kada obrazovni kapital postaje najvažniji kapital razvoja država mora naći načina da putem obrazovne politike pospeši razvoj pograničnih regiona koji u velikoj meri zaostaju u odnosu na centralni region.

Ključne reči: Obrazovanje, obrazovni kapital, društveni razvoj, pogranične opštine.

“Kakvo će društvo biti sutra, zavisi od toga kakva su nam deca danas. Budućnost je ono što je sada u razvoju. Radeći sa mladima, mi smo uvek na početku onoga što će tek biti.”

Đuro Šušnjić

1. Uvod – bauk globalizma

Ako bismo izabrali jedan pojam koji simbolizuje duh današnjeg vremena to bi bio pojam „globalizacije“. Marks i Engels su 1848. pisali o bauku socijalizma koji kruži svetom.

---

¹ anemanja87@gmail.com

² markomarcelo7@yahoo.com

Danas se govori o novom bauku koji je krajem XX veka počeo da kruži planetom. To je bauk globalizacije. Taj bauk izaziva najrazličitija reagovanja gotovo svih značajnijih intelektualaca. Na jednom polu su oni koji u njoj vide „svitanje nove zore čovečanstva” i najzad pronađeni put u ovozemaljski rajski vrt. Na drugom polu sve je više onih kod kojih reč „globalizacija” izaziva strah i koji u njoj vide novu apokaliptičnu propast sveta. Današnja „divlja”, „orvelovska” globalizacija koja nasiljem rešava konflikte, koja humanizam i retoriku ljudskih prava pretvara u ratni sukob i zločin, daleko je od „pravičnijeg i humanijeg sveta”. Naprotiv, ona je posledica protivrečnog bića savremenog sveta, a izražava se u težnji da spoji nespojivo: globalizaciju demokratije i globalizaciju totalitarizma, da pomiri nepomirljivo. I stoga je svet uvela u „amoralni moralizam” (Ljubinko Milosavljević). U svom najpoznatijem delu Slobodna trgovina – mit, stvarnost i alternative Grejam Dankli izriče jednu konstataciju koja verno odslikava svet u kome smo se obreli: „Svet je krenuo putem jednog od najdalekosežnijih eksperimenata u ljudskoj istoriji – prema stvaranju duboko integrisanog „liberalnog” poretka u kome će vladati slobodna trgovina i slobodno investiranje, u kojoj će biti upleteno više nacija i ljudi nego ikada do sada” (Dankli, 2005, p. 85). A Tomas Fridman (2005) jedan od prvosveštenika neoliberalizma, još preciznije, jako surovo, kao sam taj poredak objašnjava njegovu najvažniju karakteristiku, Inegrativni tehnoglobalizam spore ostavlja za sobom kao divljač ubijenu na auto putu globalnih investicija.

Dakle, celokupan proces globalizacije je turbulentan, a njeni efekti prožimaju svakodnevnicu. Kao negativne posledice pojedini autori, poput Noama Čomskog, navode da globalizacija vodi ka „kulturnom imperijalizamu”, do potiskivanja i nestajanja tradicionalnih kultura, a nametanja „zapadne nekulture”, odnosno kao novi vid kolonizacije (Čomski, 2008). Zbog toga danas u svetu sa jedne strane dolazi do ekonomskog ujednačavanja i stvaranja određene globalne kulture, sa druge strane primetna je sve jača integracija u sopstvenu nacionalnu kulturu i težnja za zaštitom njenih vrednosti. Ovakav proces istovremene globalizacije i lokalizacije u literaturi se često označava terminom glocalizacija. Kreatori Novog svetskog poretka promenili su stil vladanja u globalizovanom svetu. Umesto „tvrde moći” i vladanja golom silom, primenjuju se suptilnije metode, manje vidljive ali opasnije. Čovek današnjice robuje zadovoljstvima i uhvaćen je u zamku potrošačkog mentaliteta. Ovladati tim porivom po principu uslovljavanja – davanja i uzimanja - moguće je totalno porobiti čoveka. „Vladati - kaže Haksli - znači sedeti. Vlada se mozgom i zadnjicom, a ne pesnicom” (Haksli, 2001, p. 53)

U ideologiji globalizma centralno mesto zauzima stalna težnja za ekonomskim rastom (širenjem). Obrazovanje je osnovna poluga globalističke ekonomije. U skladu sa teorijom o društvu znanja (Peter Draker) podstiče se specijalističko znanje. Za globalizam su poželjni talenti iz informacionih tehnologija i prirodnih nauka (biomedicina), a manje onih iz socijalno-humanističkih znanja i umetnosti. Savremeni svet podeljen je ekonomski, kulturno i politički. Miodrag Ranković, na upečatljiv način to dokazuje u svojoj studiji. Tri najbogatija čoveka na svetu poseduju bogatstvo koliko 48 najsiriromašnijih zemanja ili 32 države stvaraju 90% svetskog društvenog proizvoda i pokrivaju 80% svetskog trgovinskog prometa (Ranković, 2009, p. 96). Globalizacija može biti shvaćena kao širenje, produbljivanje i ubrzavanje svetske međuzavisnosti u svim aspektima modernog društvenog života, od kulture do kriminala, od finansija do obrazovanja. Međutim, iza opšteg slaganja o sve većoj međuzavisnosti, vodi se uzavrela debata između tri široke i različite škole

Obrazovni kapital šansa za razvoj pograničnih regiona

---

mišljenja: hiperglobalizma, skepticizma i transformacionizma (Vuletić, 2003). Za hiperglobaliste savremena globalizacija predstavlja novu eru u kojoj su ljudi sve više subjekt koji je disciplinovan svetskim tržištem. Po hiperglobalistima, stare podele sveta na sever i jug postaju anahronizam, pošto nova globalna podela rada zamenjuje tradicionalnu strukturu centar – periferija. Globalno širenje liberalne demokratije osnažuje smisao najnovije civilizacije a nacionalne ekonomije postaju deo transnacionalnih i svetskih tokova. Nacionalne vlade su u velikoj meri nemoćne da kontrolišu ono što se dešava unutar njihovih granica i očekivanja građana. Nasuprot tome, institucije „globalne vlade” stižu sve važniju ulogu. Na drugoj strani, skeptici tvrde da je globalizacija u suštini mit koji prikriva segmentiranost međunarodne ekonomije u tri glavna regionalna bloka, pri čemu nacionalne vlade ostaju veoma moćne. Oni ističu da je nivo ekonomskih integracija krajem XX veka bio manje izražen nego krajem XIX veka. Ekonomske aktivnosti su pod značajnim uticajem regionalizacije, budući da se svetska ekonomija odvija pod „palicom” tri glavna finansijska i trgovačka bloka: Evrope, pacifičke Azije, i Severne Amerike. Oni insistiraju na tezi da moć nacionalnih vlada jača, te da su nacionalne vlade glavni arhitekti internacionalizacije svetske privrede. Treća misaona struja, transformacionisti, smatraju da su savremeni obrasci globalizacije bez istorijskog presedana tako da države i društva širom planete prolaze kroz proces dubokih promena u kome pokušavaju da se adaptiraju na sve međuzavisniji ali istovremeno visoko rizičan svet. Oni naglašavaju da je globalizacija dugotrajan istorijski proces prožet protivrečnostima. Ta opreznost proističe iz činjenice da su savremeni obrasci globalnih ekonomskih, vojnih, tehnoloških, ekoloških, migratornih, političkih i kulturnih tokova istorijski nepredvidljivi.

2. Obrazovanje u „globalistanu”

U antičkoj Grčkoj znanje se cenilo radi samog znanja, a ljudi koji su ga posedovali (mudraci), bili su cenjeni i poštovani. Ljudi su težili mudrosti, a mudrost je bila osnova politike. Sa Novim vekom i osnova se menja odnos prema znanju. Najpre Makijaveli je znanje povezao s teleoloijom, s interesnom svrhovitošću („cilj opravdava sredstvo”, a Bekon znanje proglašava za moć („čovjek može onoliko koliko zna”). Upravo će ova dva principa postati kredo kako moderne tako i posmoderne epohe.

Tehnološke promene vode krupnim i korenitim promenama u svim sferama života. Raste međuzavisnost zemalja i naroda, ali istovremeno i decentralizacija društava i institucija unutar zemalja. Procesima globalizacije i regionalizacije najviše doprinose informacione tehnologije. Zahvaljujući njima ogromna moć (zasnovana na informaciji kao glavnom razvojnom resursu) koncentriše se i na globalnom i na nacionalnom (državnom) i na (mikro)regionalnom i na lokalnom i na individualnom planu. Danas Internet čini osnovu tog „globalnog paradoksa” (Džon Nezbit). S povećanjem globalne međuzavisnosti i sve veće zavisnosti od brzih i korenitih promena u okruženju raste i značaj nacionalne, regionalne, lokalne i lične inicijative. Ta inicijativa i omogućava strukturno prilagođavanje globalnim promenama, ali istovremeno ona predstavlja izvor autentičnog dinamizma na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj ravni koji, opet, nesumnjivo utiče i na globalnu scenu. Mnogi žele da se uključe u globalne svetske ekonomske i društvene procese, ali i da zadrže svoje nacionalne, verske i kulturne osobenosti: problem moderniteta i identiteta otvara se u novom kontekstu još dramatičnije nego ranije.

U globalizovanom društvu u prvi red značajnosti dolazi poboljšanje proizvodnih rezultata i uvećavanje nacionalnog bogatstva. Da bi se držao korak sa najrazvijenijim društvima obrazovna politika treba da se okrene ka obrazovanju za novu industriju i privredu. U globalizaciji obrazovne politike, da bi se ostvarili privredni ciljevi kontinuiranog rasta, javna pažnja se pomera od ekonomske politike države prema obrazovnom sistemu. Uspeh se postiže proizvodnjom visokokvalifikovanih dobara i usluga. Drugim rečima, jedino s radnom snagom koja ima najbolje moguće obrazovanje. Uslov ekonomskog uspeha u privredi je visokoobučena, visokoobrazovana i fleksibilna radna snaga. Profit se izvlači iz proizvodnje skupih, kvalitetnih dobara i usluga ka najvećim delom se seli u sektor znanja. Shvatanja o tesnoj kauzalnoj vezi privrednog i društvenog razvoja i obrazovanja čine odgovornim obrazovni sistem za taj uspeh. Globalisti tvrde da kapitalizam i ekonomska moć oblikuju savremeni svet. U takvoj konstelaciji savremenog sveta najveća obrazovna vrednost je ona koja afirmiše tehničko/upravno znanje. Jedan od najmoćnijih faktora ukupnog društvenog razvoja savremenog čovečanstva jeste nova tehnologija. Zahvaljujući razvoju novih tehnologija, između ostalog, proces globalizacije je poslednjih decenija dobio i nove oblike i sadržaje, kao i nove civilizacijske oznake u vidu promena koje su obuhvatile skoro sve zemlje sveta, samo što je njihov obim i intezitet različit u različitim delovima. U savremenom svetu nove tehnologije se razvijaju velikom brzinom. Najvažnije tehnologije današnjice su: telekomunikacija, elektronika i mikroelektronika, kompjuteri koji se usavršavaju u pravcu obrade znanja, a ne samo informacija, novi sintetički materijali, optoelektronika kao vid hibridne tehnologije, biotehnologija i genetski inženjering, nuklearna energija, robotika, genetsko inženjering, informatizacija, sofistifikacija i medikalizacija.

Kakva je uloga obrazovanja u procesima globalizacije? Drugi problem globalizovanog obrazovanja tiče se profesionalnog znanja koje se predaje đacima. To znanje se specijalizuje ali ne na globalnom nivou. Ukoliko se razlike u privrednoj razvijenosti, tehnološkoj opremljenosti i političkoj moći prodube između bogatih i siromašnih zemalja i delova sveta, nema sumnje da će i obrazovanje slediti podele o kojima je reč. Na tom nivou mogu se očekivati, po rečima Zinovjeva, dva sektora. U prvom će se obrazovati budući gospodari, upravljači, vođe i učitelji novog društva, a u drugom, obuka radne snage za ustanove i radne organizacije. „Ovde se ljudima ne pruža znanje već radna veština. Faktički, ovde se priprema ogromna masa ljudi koji umeju da rade, ali koji su neobrazovani, ideološki obrađeni i manipulisani” (Zinovjev, 2002, p. 128). Ubrzani razvoj nauke i tehnike, sužava broj stručnjaka koji mogu da prate inovacije, a proširuje broj pripadnika „zastarelih” profesija. „Očigledno je da su države-motori globalizacije favoriti, a nerazvijeni delovi sveta, autsajderi” (Avramović, 2003, p. 84).

Narodi, kandidati za globalizaciju funkcionalizuju svoje nastavne programe, odnosno prilagođavaju ih svetskim pragmatiskim potrebama. „Oni se obučavaju za konkretne poslove, stiču radne veštine” (Zinovjev, 2002, p. 136). U savremenom društvu strukturnih nejednakosti cilj nerazvijenih društava je da izađu iz periferne pozicije, a to mogu da učine samo jačanjem svojih obrazovnih resursa. Njihov je prevashodni zadatak da podižu obrazovni nivo (kvalifikacije) svog stanovništva, ili modernim jezikom rečeno, one treba da afirmišu sopstveni „ljudski kapital”. Da bi ostvarile ovaj cilj male države u globalizovanom svetu taj „odliv naučnih i tehničkih kadrova” je ozbiljna posledica globalizacijske prakse.

Obrazovni kapital šansa za razvoj pograničnih regiona

Nerazvijene države ulažu velika sredstva u obrazovanje a plodove „ljudskog kapitala“ ubiraju veće razvijene države. Veliko je pitanje kako se može ublažiti ako već ne može sprečiti moderna eksploatacija profesionalne inteligencije. Broj naših visokoobrazovanih građana (inženjeri, lekari, fizičari, naučnici) koji se useljavaju u SAD stalno raste – u 1965. godine, zabeleženo je 13.1% a 1984. godine, 26,2% (Grečić, 1990; Kažić, 2010). Kao razlozi za odlazak u razvijene zemlje Zapada mladi obrazovani kadrovi iz Srbije navode: mogućnost zaposlenja u inostranstvu, veće plate, viši standar. Grubi podaci prof. Grečića, govore da je u poslednjih dvadeset godina oko 40.000 mladih visokoobrazovanih stručnjaka iz Srbije otišlo na Zapad. Ako školovanje jednog visokoobrazovanog stručnjaka iznosi oko 300.000 dolara, Srbija je uložila 12 milijardi dolara u školovanje svojih građana da bi oni otišli u inostranstvo (Politika, 12. maj 2010). Dakle, država ulaže velika sredstva u školovanje učenika i studenta, a oni kada diplomiraju ili doktoriraju odlazi u drugu državu i tamo doprinosi razvoju društva. Reč je o tome da se investira u darovite za drugog, a ne za sebe. Nije ovde u pitanju sloboda svakog školovanog pojedinca da nastavi svoj život i rad u drugoj državi. Radi se o tome da investicija u talente mora da se vrati, odnosno da svaki diplomirani student od trenutka kada se zaposli treba da vrati uložena sredstva u svoje školovanje. Globalizacija (najbogatija zapadna društva) „otima“ talente malim nerazvijenim društvima, zahvaljujući materijalno-finasijskim prednostima. Nedavno je sedmoro đaka Matematičke gimnazije primljeno na Trinitu, a Masečutetski institut za tehnologiju u Bostonu nudi našem maturantu stipendiju u visini od 212.000 dolara. (Politika, 11. maj 2010).

Posmatrajući ideju Evrope onako kako je definisao Delors kroz društvo koje uči, odnosno „učeće društvo“, nužno se nameće pitanje i potreba prihvatanja Evrope kao društva znanja. Glavni potencijal koji je osnov svakoga progressa, napretka i uspeha u svim segmentima društvenog, ekonomskog, političkog i kulturnog života jeste znanje kao temeljna odrednica ljudskog kapitala i ključni faktor održivog razvoja. Društvo koje uči je društvo za generacije koje će doći, a to je proces koji se može postići sveobuhvatnom obrazovnom politikom na način da im se olakša transfer, odnosno prihvatanje znanja, sposobnosti i veština, da se napravi snažnija veza obrazovanja i ekonomije, da se osnaže investicije u obrazovanje, da se osigura (trajno) finansiranje celoživotnog obrazovanja. Delors je to „učeće društvo“ definisao kroz četiri tipa učenja među kojima postoje brojne zajedničke tačke, a ta četiri temeljna tipa učenja čine jednu celinu. Delors je tu celovitost učenja vidio kroz: učiti znati-interdisciplinarnost, holistički pristup, definisanje problema, orijentisanost na budućnost...učiti činiti - primena znanja, suočavanje s problemima, donošenje odluka, odgovorno i odlučno delovanje... učiti živeti zajedno- saradnja, uvažavanje drugih, zajednička odgovornost, lokalno i globalno delovanje... i učiti biti - tolerantnost, demokratičnost, odgovornost, komunikativnost, solidarnost (Delors, 1998). Te ključne osposobljenosti osiguravaju se celoživotnim obrazovanjem („učiti znati“, „učiti činiti“, „učiti zajedno živeti“ i „učiti biti“).

2.1 Obrazovni kapital i društvo znanja

Pojam društvo znanja vezuje se za utemeljivača američkog menadžmenta Petera Drakera. U svojim knjigama Menadžment u praksi (1954), Postkapitalističko društvo (1993), Moj pogled na menadžment (2003), on dokazuje da da je moderno društvo od 1945. zasnovano na znanju ili društvu u kome znanje ima ključnu ulogu. On, štaviše, tvrdi da je znanje tokom istorije kulture bilo vezivano za ličnost a naglo je počelo da se vezuje za rad.

„I na Zapadu i u Aziji znanje se uvek vezivalo uz ličnost, na ono što se odnosi na biće, na postojanje. Skoro preko noći, ono je počelo da se vezuje uz delanje, činjenje. Postalo je resurs i oruđe, korisno dobro. Do tada privatno dobro, znanje je skoro preko noći postalo javno dobro” (Draker, 1993, p. 26). Draker, smatra da negde od 1700. godine dolazi do radikalne izmene u značenju pojma znanja i da razvoj znanja sve više vodi od opšteg prema specijalističkom. „Znanje se tradicionalno shvatalo kao nešto opšte. Ono što danas podrazumevamo pod znanjem, obavezno mora da bude visokospecijalizovano” (Isto, p. 25). Drugim rečima, teži se ka primeni znanja, a njegova primena je efektivna samo kada je specijalizovano. U svojoj zamisli razvoja „društva znanja” Draker se koncentriše na istoriju kapitalističkog društva i tvrdi da je znanje deo razvoja kapitalističkog društva. A velike transformacije društva (zapadnoevropskog) vezuje za velika saznanja otkrića: u XIII veku se stvaraju gradovi, u XV se javljaju izumi Gutemberga i Lutera, u XVIII veku Džems Vat, Adam Smit a u XX se otkriva kompjuter. Sve su to posledice novog znanja, promenjenog pogleda na svet, osnovnih vrednosti, društvene i političke strukture, umetnosti. A kada je reč o kapitalizmu, postoje tri faze njegovog razvoja: u prvoj, od 1750. do 1850. znanje se primenjuje na alate, procese, proizvode. To je vreme Džemsa Vata i industrijske revolucije. Od 1880. do 1945. nastupa revolucija produktivnosti od zanata do tehnologije (tehne kao tajna znanja, veština). Treća faza počinje od 1945. a to je vreme revolucije menadžmenta, odnosno primene „znanja na znanje”. Šta Draker podrazumeva pod društvom znanja? To je drugo ime za postkapitalističko društvo u kome je osnovni privredni resurs znanje „Činjenica da je znanje postalo najznačajniji resurs, a ne jedan od resursa, jeste ono što naše društvo čini postkapitalističkim” (Isto, p. 50).

Termin obrazovni (intelektualni) kapital nije definisan identično u svim definicijama, tj. nema usaglašenu definiciju. Obrazovni kapital je pojam koji je danas jednako u upotrebi kao i ekonomski kapital, no u mnogo širem i fluidnijem kontekstu, jer obuhvata sva znanja i veštine stečene učenjem i iskustvom kojima pojedinci doprinose svojoj interakciji i mogućnost za uključivanje u društveno-ekonomske procese. Obrazovni kapital takođe se može smatrati javnim dobrom stoga što doprinosi svima u zajednici, a ne samo onima koji su u njega neposredno uložili i zbog toga što se može pretvara u ekonomski kapital čime pojedinci omogućuju svom društvu da konkuriše na svetskom tržištu (Fukujama, 2000). Spustimo li se s makro na individualnu plan, tada govorimo o mogućnostima koje pojedinac ima za participaciju u ekonomskim i kulturnim dobrima društva, a koje se u veberijanskoj sociologiji navode kao „životne šanse”. Mladost je formativno razdoblje, a kolike će biti životne šanse mladog pojedinca u svojim temeljima zavisi o osobnim predispozicijama i sociopolitičkim i ekonomskim uslovima šireg društvenog okruženja koji uslovljavaju veću ili manju uključenost mlade generacije.

Jedno je sigurno da je ulaganje u ljudski kapital najbolja i najadekvatnija investicija kojoj trebamo težiti i od koje ćemo u perspektivi dobiti najbolji profit u svakom pogledu. Svako ulaganje, odnosno investiranje u obrazovanje vodi jačanju intelektualnog kapitala, znanja, a time i opšteg blagostanja na nivou socijalnog, društvenog, ekonomskog, političkog i kulturno-civilizacijskog područja. Ma kakav državno-pravni i društveno-politički sistem bio, obrazovanje ostaje imperativ za sve mlade i odrasle i osobe, jer samo učenjem i obrazovanjem kao ključnim faktorom ostvarenja ljudskog kapitala možemo gledati u bolje sutra i razvoj društva. Znanje kao temeljna odrednica ljudskog kapitala i ključni faktor

Obrazovni kapital šansa za razvoj pograničnih regiona

---

održivog razvoja afirmiše intelektualni potencijal, sposobnost, kreativnost i vodi napretku pružajući priliku adekvatnog odgovora na sve izazove savremenog života, kao i rešavanje svih problema održivog razvoja kroz celoživotno učenje i društvo koje u populaciji koje nemaju obrazovni kapital postaju nekonkurentne na svetskom tržištu, obavljaju slabo plaćene manuelne poslove. Adam Smit je davno u svom delu Bogatstvo naroda definisao četiri aspekta fiksnog kapitala: mašine, zgrade, poboljšanje zemlje i ljudski kapital. U Smitovoj šemi, ljudski kapital se sastoji od „stečenih i korisnih sposobnosti svih stanovnika ili članova društva [...]”. Povećana spretnost radnika može se posmatrati u istom svetlu kao mašina ili oruđe koji olakšavaju i skraćuju rad, a koje, mada zahtevaju izvestan izdatak, ipak ga vraćaju s profitom” (Smit, 1970, p. 394).

Ponovno otkriće ljudskog kapitala sredinom dvadesetog veka, naravno, nije bilo nikakvo otkriće, već pre pronalazak tehnologije kroz koju će se na naizgled nov način meriti proizvodni kapacitet ljudskog bića i populacije. Novi aspekt pronalaska ljudskog kapitala nije samo to da meri kapacitet ljudskog rada, već da to radi, kao što je ranije pomenuto, oslanjajući se na ekonomski okvir rađen po uzoru na vrednovanje fiksnog kapitala. U suštini, tehnologija ljudskog kapitala proizvodi svoje objekte, ljudsku sposobnost shvaćenu kao fiksni oblik kapitala, kako bi ga merila. Kao što je nedavno definisano u studiji o ljudskom kapitalu u Sjedinjenim Američkim Državama: „Vrednost zaliha ljudskog kapitala je analogna vrednosti zaliha fizičkog kapitala nacije. Uistinu, u vrednovanju zaliha fizičkog kapitala (npr. fabrika, mašina i opreme nacije), analitičar izračunava današnju vrednost toka potencijalnih izlaza koji se mogu pripisati ovim zalihama fizičkog kapitala tokom njegovog radnog veka. Ova „vrednost imovine” odražava šta bi ove zalihe kapitala donele na tržištu ukoliko bi bile prodane” (Čomski, 2008, p. 52).

3. Ka zaključku – obrazovni kapital i pogranični regioni

U obrazovanju se sažimaju, prelamaju i izražavaju sve protivrečnosti savremenog društvenog razvoja. Ono je generator promena, ali i samo trpi uticaje globalnih, nacionalnih i lokalnih društava. U eri naučno-tehnološke i informatičke revolucije, koje su položile osnovu za globalnu ekonomiju i umreženo društvo, znanje i obrazovanje postaju ključni faktori društvenih promena, građenja i razvoja društvenih mreža i socijalne mobilnosti društvenih grupa. Savremeno obrazovanje, posebno visoko nametnuto putem bolonjske deklaracije izražava neoliberalni diskurs razvoja. U njoj se obrazovanje podređuje tržištu, globalnoj podeli rada, instrumentalizuje i reducira na tehničko, zanat; razdvaja se obrazovanje od procesa vaspitanja i sveta kulture. To je tehnokratski koncept obrazovanja – bez duše, koji stvara profesionalne idiote a ne emancipovarne ljude smatra Ljubiša Mitrović i dodaje „Time bi se, pod firmom pokretljivosti u sistemu obrazovanja, ostvario proces nejednake razmene, lakšeg „usisavanja” („krađe i prekrađe”) najdarovitijih diplomiranih stručnjaka od transnacionalnih korporacija, čime bi se zemlje svetske periferije dalje devastirale i blokirale u njihovom razvoju. I kao što je u uslovima Otomanske imperije postojao „danak u krvi”, kojim su podanici u imperiji, između ostalog, plaćali Porti svoju okupaciju i vazalstvo, jer je kako za održavanje, tako i za dalju ekspanziju imperije bila potrebna mlada i snažna vojna sila, danas su za opstanak i novu neoimperijalnu misiju megakapitala potrebni visoko profesionalni stručnjaci kao nosioci razvoja” (Mitrović, 2009, p. 123).

Jasno je da su reforme obrazovanja, posebno izražene kroz bolonjsku deklaraciju, sredstvo kojim razvijene zemlje i moćne transnacionalne korporacije obezbeđuju obrazovni kadar, koji postaju nosioci njihovog razvoja. Postavlja se pitanje – Da li „male” zemlje mogu da se zaštite od ovih negativnih tendencija? Smatramo da mogu. Za to postoje brojni dokazi i primeri. Navešćemo jedan slučaj Finske. Finska je sedamedesetih godina prošlog veka bila jedna od najnerazvijenih zemalja u Evropi sa čestim promenama vlade. Dok nisu pozvali univerzitet koji je napravio plan i sav akcenat bacili na razvoj znanja, podigli znatno ulaganje u obrazovanje i to je dovelo do rezultata. Slično je i sa Japanom, Korejom... Dakle, ulaganje u obrazovanje, je ulaganje koje se najviše isplati.

Poznato je, a to je posebno sličaj u Srbiji, da su pogranične opštine, jedne od najnerazvijenih krajeva sa izrazitom depopulacijom, posebno, mladog stanovništva. Shvatajući gde se brani Srbija (ne u Beogradu već u pograničnim regionima) Knjaz Miloš je učiteljske škole otvarao u pograničnim regionima: Pirotu, Vranju, Negotinu. Danas je situacija u Srbiji potpuno drugačija. Beograd je centar svih najvažnijih dešavanja: političkih, ekonomskih, kulturnih. To za posledicu ima da Beograd kao usisivač usisava stanovništvo, posebno mlade i obrazovne kadrove iz ostalih regiona što za rezultat ima niz negativnih posledica po te regione. Ti regioni ne samo što smanjuju svoje stanovništvo, već ostaju bez razvojnih potencijala jer su upravo mladi obrazovni kadrovi najveći potencijal razvoja. Zbog toga država mora svojom strategijom da zastavi i u suprotnom smeru preokrene ovu tendenciju. Danas kada obrazovni kapital postaje najvažniji kapital razvoja država mora naći načina da putem obrazovne politike pospeši razvoj pograničnih regiona koji u velikoj meri zaostaju u odnosu na centralni region. Država mora i treba da otvara istraživačke centre, institute, fakultete u pograničnim opštinama čime bi u velikoj meri podstakla njihov razvoj i zaustavila depoulaciju stanovništva u tim regionima.

LITERATURA

- Avramović, Z. (2003). *Država i obrazovanje*. Beograd: IPI
- Avramović, Z. & Vujačić, M. (2008). Posledice raskoraka tržišta rada i obrazovne politike, In: Gašić-Pavišić, S. & Joksimović, S. (Eds), *Obrazovanje i siromaštvo u zemljama u tranziciji* (pp. 132-148), Beograd: Institut za pedagoška istraživanja.
- Čomski, N. (2008). *Hegemonija ili opstanak*, Novi Sad: Rubikon
- Draker, P. (1993). *Postkapitalističko društvo*, Beograd: Grmeč
- Grečić, V. (1990). *Srbi u prekookenskim zemljama*, Beograd
- Krnjajić, Z. & Jovanović, J. (1990). *Migracije postdiplomaca Beogradskog univerziteta*, Beograd: Mimeo.
- Mitrović, Lj. (2009). Virus neoliberalizma i obrazovanje na platformi bolonjske deklaracije, preuzeto sa: <http://www.nspm.rs/kulturna-politika/virus-neoliberalizma-i-obrazovanje-na-platformi-bolonjske-deklaracije.html>, pristupljeno: 16. 01. 2018.
- Pečujlić, M. (2002). *Globalizacija: dva lika*, Beograd: Gutenbergova galaksija

Obrazovni kapital šansa za razvoj pograničnih regiona

Ranković, M. (2002). Definisavanje novog svetskog/globalnog hegemonizma, U: Avramović, Z. *Sociološki pregled* no. 3-4 (pp. 323-375), Beograd

Ranković, M. (2009). *Globalizacija i novi imperijalizam*, Beograd: Izdanje autora

Smit, A. (1952). *Istraživanje prirode i uzroka bogatstva naroda*, Zagreb: Kultura

Zinovjev, A. (2002). *Zapad*, Beograd: Naš dom

EDUCATIONAL CAPITAL FOR THE DEVELOPMENT OF THE BORDER REGION

Abstract: *The most important potential, in modern times, which is the basis of every progress, progress and success in all segments of social, economic, political and cultural life is the fundamental determinant of human capital. What Adam Smith anticipated a long time ago, saying that the "wealth of the people" lies on four pillars (machines, buildings, land and human capital), the modern and post-modern era will put human capital at the forefront. Delors, a society in which we need to step up, is called a "learning society," "learning society. So, the learning society is a society for generations to come. A comprehensive, socially responsible education policy must make a stronger link between education and economics, especially in border municipalities. Understanding where to defend Serbia (not in Belgrade but in border regions) Knjaz Miloš opened schools in border regions in Pirot, Vranje Negotin. Especially today, when educational capital becomes the most important capital of development, states must find a way to accelerate the development of defensive regions that largely lag behind the central region. Today, when education capital becomes the most important capital of development, states have to find ways to accelerate the development of border regions that largely lag behind the central region through educational policy. The state must and should open research centers, institutes, faculties in border municipalities, which would greatly stimulate their development and depopulate the population in those regions.*

Key words: *Education, educational capital, social development, border municipalities.*